

244 Képzési és utánpótlási gondok a fővárosi hálózatban

Az Országos Könyvtárügyi és Dokumentációs Tanács tagjai és a meghívott szakértők öt órán keresztül vitatkoztak *A könyvtárosok, bibliográfusok és dokumentálók pályájának, képzésének és továbbfejlesztésének alakulása, mai helyzete és fejlődésének további lehetőségei és feltételei* c. 74 oldalas előterjesztésről, amelyhez a 15 felszólalón kívül — mint a tanácskozás egyik résztvevőjének — magamnak is lett volna hozzáfűzni valóm. Az idő hiánya miatt elálltam a felszólalástól és itt mondom el gondolataimat az előterjesztéssel kapcsolatban.

Az említett anyag terjedelme lehetővé tette, hogy történeti áttekintést, értékelést adjon, s jelenlegi gondjainkat, terveinket is megfogalmazza. Éppen sokoldalúsága s a tanácskozó testület tagjainak igénye, hogy a sokféle lehetőség felvázolása mellett egyértelmű és célirányos javaslatok kerüljenek a konferencia elé, tette lehetővé az érdemi vitát, amelyben egymással ellentétes vélemények kerültek felszínre. A szerkesztőknek bizonyára nem kevés gondot okoz majd e vita tükröztetése a konferencia téziseiben. Gondjaik szaporítása nem céлом, de intézményünk, a *Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár* helyzete kényszerít nehézségeink feltárására. Könyvtárunknak ma csaknem 600 dolgozója van, akik részint a tudományos és magas szintű közművelődési könyvtári feladatokat ellátó központban, részint a kerületi könyvtári hálózatban működnek. Az utóbbi hónapokban mind több, a napi- és a szaksajtó hasábjain is tárgyalt jelenség bizonyítja, hogy különösen az 5 éven keresztül nélkülözött fejlesztés a központot és a hálózatot egyre képtelenebb

helyzetbe sodorja. Ilyen körülmények között nagy önfegyelemre van szükség, hogy ne a közvetlenül megoldásra váró gondjainkról szóljak, hanem azokról az igényekről, amelyeket a *Szabó Ervin-i hagyományok ápolása* a könyvtáros-utánpótlás terén diktál.

Talán érdemes most felidézni Szabó Ervinnek a könyvtáros személyét illető elképzeléseit egy 1909-ből kéziratban fennmaradt „Személyi nyilvántartó lap tervezet” alapján. Ő a következő pontok alapján kívánta az alkalmazottak jellemzését rögzíteni:

1. Ajánlója.
2. Formai képesítése.
3. Képességei, tudása, műveltsége. Olvasmányok. Erdeklődése. Ítézőképesség. Fogalmazás, nyelvismeretei. Gyakorlatias-e.
4. Könyvtári ismeretei, gyorsírás, gépirás, könyvtárirás, kézírása.
5. Jelleme: tisztesség. Megbízhatóság. Felelősségérzék. Elhatározó képesség. Energia. Pontosság. Rendszeret, csínérvék. Dolgosság. Módszeresség. Szervezőképesség. Lelkes-e? Kitarító-e? Szolgálatkész-e? Alárendelttel hogy bánik?
6. Egészség. Idegzet. Szívósság. Emlékezet.
7. Megjelenés.
8. Egyéniség, modor. Kellemes-e? Kedélyhullámzásai előnyösek-e? Udvarias-e? Önuralom. Tapintat. Szíves-e? Hogy bánik olvasókkal? Társadalmi képességei.
9. Életének nevezetesebb mozzanatai.
10. Művei, nevezetesebb munkái, tettei.
11. Rendkívüli előlépései, jutalmak, munkadíjak, segélyek.
12. Hibái, mulasztásai.

(Idézi *Remete László: A Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár története* c. művében. 1966. 60. 1. Irrattár. Személyi 1904—1909.)
S e tervezet mellé még külön cédulákra jegyzett pótlásokkal jelezte, milyen embereket vár intézményébe. Hogy ma

A Bartók-évfordulóról a Szabó Ervin kerületi könyvtárakban mindenütt megemlékeztek. Képünkön a 2. sz. könyvtár kiállításának részlete

mennyire tudunk a könyvtárosok kiválasztásában ezeknek az igényeknek megfelelni, ezt nagymértékben befolyásolják körülményeink. Az sem lenne meglepő, ha — mint ez a vitában is elhangzott — a Szabó Ervin kerületi könyvtárakban a zsúfoltság és a könyvtárosok hiánya miatt csak kiszolgáló munka folynék. S csak a könyvtárosok áldozatkészségének köszönhető, hogy ez a tevékenység gyakran lényegesen több mint „kiszolgálás”. Kétségtelen azonban, hogy a jelenlegi olvasószám és a feladatok további 145 könyvtáros alkalmazását tennék szükségessé.

A könyvtárosok képzettségéről szólva, valóban jogosnak tűnik az az igény, hogy a könyvtáros legyen méltó partnere a pedagógusnak, s folytatni lehet a sort, hogy kiknek még, hiszen a községi könyvtárosnak, a járási könyvtár módszertani munkatársának, a kerületi és szakszervezeti könyvtárosoknak sokféle beosztású, felkészültségű, kultúráltságú partnerrel kell számolniuk. Az a képzés a leginkább megfelelő, amely erre a szerepre fel tudja készíteni őket. Ezért a gyakorlati sokkal szorosabban összekapcsolt képzési rendszer kialakítására van szükség. A nappali tagozatos felsőfokú képzés kétszakossága alapkövetelmény, de néhány esetben harmadik szakként el tudok képzelni a 3. évtől felvett könyvtárosképzést is. Különösen elképzelhető ez a tanárképző főiskolákon, melyekről már eddig is került néhány munkatárs a hálózatunkba, s ezután még többre számíthatunk. Ha ők harmadik szakként nyernének szakképe-

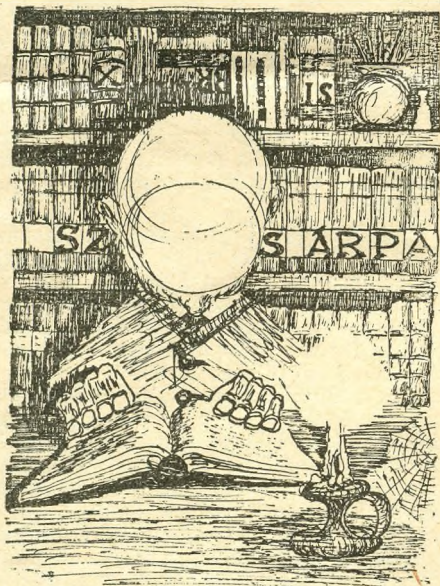
sítést, előbbre juthatnánk abban a tekintetben, hogy a pedagógus és könyvtáros méltó partnere legyen egymásnak. Meggyőződésem, hogy a közművelődési könyvtárban szükséges könyvtárosi szakismeretet bármelyik két szakon végzett tanár egy év alatt — a szakmai gyakorlat mellett — elsajátíthatja. Nemcsak a kényszerűség, hanem sok tapasztalat mondatja velem, hogy a könyvtári szakvizsga letételét esetleg nem is kellene feltétlenül egyetemi beiskolázáshoz kötni. A mi könyvtári hálózatunkban és tudomásom szerint máshol is igen jó eredménnyel dolgoznak olyan, tanári képesítéssel rendelkező könyvtárosok, akik 10 évvel ezelőtt még könyvtáros szakvizsgát tehettek, s sajnálatosnak tartom, hogy az azóta hozzánk került fiataloknak ezt a lehetőséget már nem tudjuk megadni.

Szükségesnek és időszerűnek tartom, hogy a könyvtárosi pálya a pályairányítás tekintetében is polgárjogot nyerjen. Az V. kerületi Czukor utcai gimnáziumban évek óta politechnikai oktatás címén tanítja Szauder Józsefné vezető tanár a könyvtárosság alapelemeit. Az utolsó 3 évben e fiatalok könyvtári hálózatunkban gyakornoknak, s a 4. gimnáziumban alapfokú könyvtárosi vizsgát is tesznek. Közülük 1–2 fiatal részfoglalkozású munkatársként került hozzánk, s összehasonlíthatatlanul jobban megállják a helyüket, mint az évenként hálózatunkba kerülő 15–20, előképzettség nélküli érettségizett fiatal. Ha a 3. gimnazisták tudnák, hogy a kerületi könyvtárakban szívesen segítenek nekik abban, hogy e

hivatásra felkészüljenek, nem egyetlen gimnáziummal alakult volna ki ilyen egészséges kapcsolatunk.

Számunkra a legizgalmasabb, mert a könyvtárosok zömét érintő probléma a középfokú képzés. Az 1954-ben megszüntetett újpesti könyvtárosképző iskola jelenleg még dolgozó volt hallgatói és tanári kara egyöntetűen bizonyíthatják, hogy a *gyakorlatra építés és a hivatás-szeretet felébresztése* hozhat csak megfelelő eredményt. Elsősorban ezért tartom problematikusnak a kétszakos képzést a tanítóképzőben. Mind a népművelőknek, mind a könyvtárosoknak kölcsönösen ismerniük kell egymás feladatait, mégis a *fiataloknak tudniuk kell, melyik hivatásra készülnek*, s a tanári karnak ebben a döntésben kell segítenie. Nem becslöm le e kérdés egzisztenciális vonatkozását, de ha elhivatottságot, áldozatkésztséget várunk a munkában, akkor ezt mindkét szakon elő kell készíteni, s nem jó, hogy a hozzánk gyakorlatra érkező fiataloknak még majdnem mindegy, hogy a népművelés melyik területén — beleértve a könyvtárat is — fognak dolgozni. S ha meg is kapnák azt az állást, amelyre számítanak, ha az elhelyezés, a státusok betöltése szervezettségé válna, bizonyosan több lenne az elhivatott népművelő és a „megszállott” könyvtáros.

A mi viszonyaink között az oktatási intézményekből kapott végzett könyvtárosok mellett valószínűleg még nagyon sokáig kell dolgoznunk a gyakorlatba

Urbán László rajza

állított s a munka mellett tanuló fiatal munkatársakkal. E fiatalok sorsa az intézményen kívül a Könyvtártudományi és Módszertani Központnak, a minisztérium könyvtárosztályának is gondja, vagy annak kell lennie. 1959-től kb. 200 dolgozónk nyert középfokú képesítést előbb tankönyvtárként működő intézményünkben, majd ennek sajnálatos megszüntetése után a KMK könyvtárosképző tanfolyamán. Jelenleg is itt tanul 35 munkatársunk. Ez a képzésforma a fiatalok számára nagy megterhelést jelent, hiszen a heti háromszori estig (19—20—21 óráig) tartó szolgálat mellett hetenként még két napon este 9-ig a tanfolyamon vannak, s valamikor a szabad időben még tanulnak is. Ha tanulmányi szabadságot kapnának, mint azok, akik a Tárógató úti SZOT iskolában működő kihelyezett tagozatú tanítóképzőben vagy az egyetem levelező, illetve esti tagozatán tanulnak, könnyebb volna a helyzetük, de a hálózatban dolgozókra még nagyobb terhek hárulnának. A tanulmányi szabadság bevezetéséhez az kellene, hogy a már említett 145 munkatársal nőjön dolgozóink száma. Igazságtalannak tartom azt is, hogy e fiatalok, akik a szakmaért a legnagyobb áldozatot hozzák, s felkészültségük — sok tapasztalat alapján állítható — nem marad el a tanítóképzőben végzett társaitól — a továbbtanulásból kirekesztődnek, illetve ha felsőfokon akarnak könyvtárosi képesítést szerezni, a két évfélév után még 6 évig kell az egyetemen tanulniok. Remélem, nem hat szentségtörésnek, ha azt kívánom, hogy e fiatalok megfelelő különbözeti vizsgával a könyvtárszak 3. éves hallgatói lehessenek a jövőben. De az is elképzelhető, s ez a javaslatom sem tűnik talán félelmetesnek, ha e könyvtárosok 2 másik szakon szerzett diplomájukkal felsőfokú képzettségű könyvtárosi minősítést nyernének. Hiszen mire a diplomát megkapják, kb. 10 éves könyvtári munka van mögöttük, s valóban munkájuk alapján dönthető el, hogy képesek-e felsőfokú képzettséget kívánó munkakör betöltésére.

Egyetérték azzal is, hogy *tankönyvtárra* szükség van: a hálózati központokat kell alkalmassá tenni arra, hogy tankönyvtárak legyenek.

Jól tudom, hogy lesznek, akik nem értenek egyet javaslataimmal, s még egyetértés esetén sem lehet azonnali megvalósításukhoz a feltételeket megteremteni, mégis szeretném, ha a könyvtáros konferencián hangot kapnának gondjaink, s ezek között is elsősorban azok, melyek a könyvtáros-utánpótlással függnek össze.

Dobos Piroska